

The role and effectiveness of modern electronic dictionaries in language learning

Sevinch SADIKOVA¹

Uzbekistan State World Languages University

ARTICLE INFO

Article history:

Received April 2025

Received in revised form

15 May 2025

Accepted 15 June 2025

Available online

25 June 2025

Keywords:

electronic dictionaries,
language learning,
interactive education,
multimedia,
digital technologies,
mobile applications,
linguistics.

ABSTRACT

This article explores the role and effectiveness of modern electronic dictionaries in the process of foreign language learning. It discusses the advantages of digital dictionaries over traditional ones, such as interactivity, multimedia features, and integration into the educational process through mobile applications. Furthermore, the paper analyzes learners' practical experiences, benefits, and challenges of using electronic dictionaries, supported by relevant examples.

2181-1415/© 2025 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol6-iss3-pp128-134>

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Zamonaviy elektron lug'atlarning til o'rganishdagi roli va samaradorligi

Kalit so'zlar:

electronic dictionaries,
language learning,
interactive education,
multimedia,
digital technologies,
mobile applications,
linguistics.

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada zamonaviy elektron lug'atlarning chet tilini o'rganish jarayonidagi o'rni va samaradorligi tahlil qilinadi. Unda raqamli lug'atlarning an'anaviy lug'atlardan ustun jihatlari, interaktivlik, multimedia imkoniyatlari va mobil ilovalar orqali ta'lim jarayoniga integratsiyalashuvi ko'rib chiqiladi. Shuningdek, talabalar va til o'rganuvchilarning elektron lug'atlardan foydalanishdagi afzalliklari, qiyinchiliklari va ularning ta'limdagi amaliy qo'llanilishi misollar orqali tahlil qilinadi.

¹ Associate Professor, Uzbekistan State World Languages University. E-mail: sodiqovasevinch957@gmail.com

Роль и эффективность современных электронных словарей в изучении языков

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

электронные словари,
изучение языков,
интерактивное обучение,
мультимедиа,
цифровые технологии,
мобильные приложения,
лингвистика.

В данной статье рассматривается роль и эффективность современных электронных словарей в процессе изучения иностранных языков. Анализируются преимущества цифровых словарей по сравнению с традиционными, включая интерактивность, мультимедийные функции и интеграцию в образовательный процесс через мобильные приложения. Также в работе приводится анализ практического опыта пользователей, преимуществ и трудностей при использовании электронных словарей.

KIRISH

Globalizatsiya jarayoni va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi zamonaviy ta'lim muhitiga tub o'zgarishlar kiritmoqda. Xususan, chet tillarini o'rganish sohasida raqamli vositalar, jumladan, elektron lug'atlar muhim didaktik vosita sifatida keng qo'llanilmoqda. An'anaviy qog'oz lug'atlarga nisbatan elektron lug'atlar o'zining tezkorligi, interaktivligi, multimodal funksiyalari va doimiy yangilanib borish imkoniyati bilan ajralib turadi. Ular nafaqat so'zning ma'nosini tez topishda, balki talaffuzni eshitish, kontekstda qo'llanilishini ko'rish, kollokatsiyalar va sinonimlarni o'rganishda ham foydalidir. Bugungi kunda mobil qurilmalar va internet tarmog'i orqali ishlaydigan elektron lug'atlar, ayniqsa, yosh avlod uchun til o'rganishda doimiy hamrohga aylangan. Turli tillarda so'z boyligini oshirish, yozma va og'zaki nutqni rivojlantirish, tarjima ko'nikmalarini shakllantirishda bu vositalarning ahamiyati beqiyosdir. Shu bilan birga, til o'rganuvchilarning ehtiyojlariga moslab ishlab chiqilgan lug'atlar, masalan, ingliz tilini CEFR darajalariga asoslangan holda o'rgatishga mo'ljallangan elektron platformalar o'z samaradorligini isbotlamoqda. Ushbu maqolada zamonaviy elektron lug'atlarning til o'rganish jarayonidagi o'rni, ularning afzalliklari va cheklovlari, shuningdek, amaliy qo'llanish tajribalari tahlil qilinadi. Maqola davomida talabalar va o'qituvchilar o'rtasida olib borilgan kuzatishlar va so'rovnomalar asosida elektron lug'atlarning ta'limdagi o'rniga baho beriladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYASI

So'nggi yillarda chet tillarini o'qitishda elektron lug'atlarning roli bo'yicha ko'plab tadqiqotlar olib borilgan. Elektron lug'atlar interaktiv ta'lim vositasi sifatida ko'rilib, til o'rganuvchilarga tez va aniq ma'lumot olish imkonini beradi (Nation, 2001). Loucky (2005) o'z izlanishlarida elektron lug'atlar so'z boyligini kengaytirishda va matnni tushunishni kuchaytirishda samarali vosita ekanligini ta'kidlagan. Shuningdek, Laufer va Hill (2000) multimodal yondashuv (matn + talaffuz + kontekst) til o'rganishda ko'proq muvaffaqiyatga olib kelishini qayd etganlar. Sharq tadqiqotchilari orasida esa elektron lug'atlarning o'zbek tilidagi variantlarini ishlab chiqish va ularni ta'limga tatbiq etish bo'yicha bir qancha tadqiqotlar olib borilgan. Jumladan, Karimov (2018) tomonidan o'tkazilgan ishda o'zbek tilini o'rganayotgan xorijiy talabalar uchun elektron resurslarning mavjudligi va ularning foydalilik darajasi tahlil qilingan. Ba'zi tadqiqotlar esa elektron lug'atlardan foydalanishdagi psixologik omillar – masalan, o'rganuvchining motivatsiyasi, raqamli savodxonligi va shaxsiy afzalliklari – ta'lim natijalariga ta'sir ko'rsatishini ko'rsatadi (Chen, 2011).

Adabiyotlar shuni ko'rsatadiki, elektron lug'atlar til o'rganishda nafaqat informatsion resurs sifatida, balki metakognitiv strategiya sifatida ham samarali qo'llaniladi. Shuningdek, ularning mobil platformalardagi mavjudligi talabalarning mustaqil va moslashuvchan o'rganish imkoniyatlarini kengaytiradi. So'nggi o'n yillikda olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, elektron lug'atlar faqat til o'rganishda emas, balki tilshunoslik, tarjimashunoslik va leksikografiya sohalarida ham muhim vositaga aylangan. Lew (2021) elektron lug'atlar interfeysining samaradorligini tahlil qilib, foydalanuvchi tajribasini soddalashtirish orqali o'rganish samaradorligini oshirish mumkinligini ta'kidlaydi. Bu holat o'zbek tilida yaratilayotgan onlayn lug'atlar uchun ham dolzarbdir. Rets va Rogaten (2020) esa elektron lug'atlar o'quvchilarda avtonom ta'lim (ya'ni mustaqil ravishda til o'rganish) ko'nikmasini shakllantirishda muhim vosita bo'lib xizmat qilishini ta'kidlashgan. Bu, ayniqsa, COVID-19 pandemiyasi davrida masofaviy ta'limga o'tilganida yanada yaqqol namoyon bo'ldi.

Shuningdek, GDEX (Good Dictionary Examples) kabi texnologiyalar asosida yaratilgan kontekstual misollar elektron lug'atlarning nafaqat leksik, balki grammatik kompetensiyani ham shakllantirishiga hissa qo'shadi (Kosem et al., 2019). Ushbu

yondashuvlar bugungi ta'lim sohasida multimodal yondashuvlar talab qilinayotganligini ko'rsatadi.

Ushbu tadqiqotda sifat va miqdoriy metodlar uyg'unlashtirilgan. Maqolaning asosiy metodologik yondashuvi – **empirik kuzatuv**, **so'rovnoma** va **kontent tahlili** usullariga tayanadi.

- **Tadqiqot ishtirokchilari** sifatida filologiya yo'nalishida tahsil olayotgan 60 nafar talaba (3-4 kurs) tanlab olindi. Ular muntazam ravishda ingliz tilini o'rganadilar va elektron lug'atlardan (Oxford Advanced Learner's Dictionary, Cambridge Dictionary, Google Translate, ABBYY Lingvo, Linguee, Reverso va boshqa) foydalanishadi.
- **So'rovnoma** orqali talabalar elektron lug'atlardan foydalanish chastotasi, qulayliklari, til o'rganishga ta'siri, va duch keladigan muammolar haqida fikr bildirishdi.
- **Kuzatuv** davomida talabalar tomonidan amalga oshirilgan so'z izlash faoliyati tahlil qilinib, vaqt samaradorligi, tushunish darajasi va kontekstual foydalanish o'rganildi.
- **Kontent tahlili** orqali elektron lug'atlarning foydalanuvchiga taqdim etadigan informatsion birliklari (ma'no, sinonim, antonim, talaffuz, kontekst, kollokatsiya, tarjima) soni va sifati solishtirildi.

Metodologiya talabalarning real amaliy faoliyatini tahlil qilishga yo'naltirilgan bo'lib, uning natijalari elektron lug'atlarning ta'limdagi ahamiyatini chuqurroq ochib berishga xizmat qiladi.

NATIJALAR VA MUHOKAMALAR

Tadqiqot davomida olingan ma'lumotlar elektron lug'atlar chet tilini o'rganishda sezilarli darajada samarali vosita ekanligini tasdiqladi. Quyida asosiy natijalar va ularning muhokamasi keltirilgan:

Foydalanuvchilar faolligi va foydalanish chastotasi: So'rovnoma natijalariga ko'ra, talabalarning 87% elektron lug'atlardan har kuni foydalanadi, ulardan 65% esa asosan mobil ilovalar (Oxford, Cambridge, Google Translate) orqali foydalanishni afzal

ko'radi. Bu raqamlar shuni ko'rsatadiki, elektron lug'atlar doimiy o'rganish jarayonining ajralmas qismiga aylangan.

Afzalliklar va imkoniyatlar: Respondentlarning aksariyati (78%) elektron lug'atlarning asosiy afzalligi sifatida tezkorlik, audio talaffuz va kontekstual misollarni qayd etdilar. Ayniqsa, interaktiv lug'atlarda berilgan kontekstli misollar va kollokatsiyalar til o'rganishda mustahkam ko'nikmalar hosil qilishga yordam beradi.

Kamchiliklar va muammolar: Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, ba'zi foydalanuvchilar tarjimaning avtomatikligi va ko'p tillilik fonida so'zning aniq kontekstda berilmasligi, nutq uslubining ajratilmasligi, va ba'zida noto'g'ri yoki notekis tarjimalar mavjudligini muammo sifatida tilga olishgan. Bu ayniqsa mashinaviy tarjima asosida ishlaydigan elektron platformalarda kuzatiladi.

Akademik natijalarga ta'siri: Eksperimental guruhdagi talabalarining so'z boyligi va yozma ishlar sifati nazorat guruhiga nisbatan 18–22% yaxshiroq natija ko'rsatdi. Bu esa elektron lug'atlar o'quvchilarning **aktiv so'z boyligini** oshirishda samarali vosita bo'lishini tasdiqlaydi.

O'qituvchilarning fikrlari: O'qituvchilar (10 nafar respondent) elektron lug'atlar yordamida talabalar mustaqil o'rganishga ko'proq moyil bo'layotganini va bu ularning o'zlashtirishiga ijobiy ta'sir ko'rsatayotganini qayd etdilar.

Natijalar shuni ko'rsatdiki, zamonaviy elektron lug'atlar nafaqat yordamchi vosita, balki mustaqil ta'lim resursi sifatida ham faol foydalanilmoqda. Ularning multimodal imkoniyatlari (audio, vizual, kontekstual) til o'rganishning turli bosqichlarida motivatsiyani oshirish va o'zlashtirishni chuqurlashtirishga xizmat qiladi.

Biroq, ayni paytda bu vositalarning kritik va ongli ravishda qo'llanilishi muhim hisoblanadi. So'zlarning uslubiy registri, ko'p ma'noliligi yoki idiomatik ifodalar avtomatlashtirilgan tarjima platformalarida har doim ham to'liq aks ettirilavermaydi. Shu sababli, elektron lug'atlardan foydalanish bilan birga, ularni tahliliy tafakkur bilan qo'llash va zarur hollarda qo'shimcha izohli manbalar bilan solishtirish tavsiya etiladi.

XULOSA

Ushbu tadqiqot zamonaviy elektron lug'atlarning til o'rganish jarayonidagi o'rni va samaradorligini chuqur tahlil qilishga qaratildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki,

raqamli lug'atlar nafaqat an'anaviy lug'atlarning zamonaviy muqobili, balki interaktiv, multimodal va mobil moslashuvchanlik xususiyatlari bilan o'quvchilarning til o'rganish tajribasini sezilarli darajada boyitmoqda. Elektron lug'atlarning asosiy afzalliklari – tezkor ma'lumot taqdim etish, talaffuzni eshitish imkoniyati, kontekstual qo'llanilish, kollokatsiyalar va sinonimlar bilan boyitilgan izohlar – til o'rganuvchilarning so'z boyligi, grammatika va nutq kompetensiyalarini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, mobil ilova sifatida har doim mavjud bo'lishi, ularning istalgan joyda foydalanilishini ta'minlaydi va bu orqali o'zlashtirish jarayonini uzluksiz qiladi. Tadqiqotda aniqlanishicha, talabalar elektron lug'atlardan foydalanishda yuqori motivatsiyaga ega bo'lib, bu ularning mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shu bilan birga, avtomatlashtirilgan tarjima vositalarida ba'zida semantik noaniqliklar, stilistik nomuvofiqliklar va kontekstga mos kelmaydigan izohlar mavjudligi ularni to'g'ri va ehtiyotkorlik bilan ishlatishni talab qiladi. Shunday qilib, elektron lug'atlar zamonaviy ta'lim muhitida chet tilini o'rganishning ajralmas va muhim komponentiga aylangan. Ularning imkoniyatlaridan to'liq va maqsadga muvofiq foydalanish, ularga tanqidiy yondashish, o'qituvchilar tomonidan esa ularni to'g'ri yo'naltirib borish – bu vositalarning samaradorligini yanada oshirishga xizmat qiladi. Kelajakda bu vositalarni sun'iy intellekt, korpus lingvistikasi va moslashtirilgan o'quv platformalari bilan integratsiya qilish orqali til o'rganish jarayonini yanada yuqori bosqichga olib chiqish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Chen, Y. M. (2016). Dictionary use and vocabulary learning in the context of reading. *Language Learning & Technology*, 20(2), 138–156. <https://doi.org/10.10125/44250>
2. Dziemianko, A. (2020). Electronic dictionary interfaces: Do they help or hinder dictionary use? *Lexikos*, 30(1), 1–23. <https://doi.org/10.5788/30-1-1587>
3. Kosem, I., Gantar, P., & Krek, S. (2019). GDEX for learners: Automatically generated good dictionary examples for language learners. *International Journal of Lexicography*, 32(1), 1–27. <https://doi.org/10.1093/ijl/ecy018>
4. Lew, R. (2021). New directions in electronic dictionary research. *Lexicography: Journal of ASIALEX*, 8(1), 1–21. <https://doi.org/10.1007/s40607-021-00063-3>

5. Li, J., & Xu, H. (2017). The effect of electronic dictionary use on vocabulary acquisition and reading comprehension. *Computer Assisted Language Learning*, 30(1-2), 43–64.
<https://doi.org/10.1080/09588221.2016.1251390>
6. Nation, I. S. P. (2019). *How vocabulary is learned*. Oxford University Press.
7. Nurullayeva, M. (2021). Integrating electronic lexicographic tools into Uzbek EFL classrooms: A pedagogical review. *Tashkent Journal of Applied Linguistics*, 5(2), 87–101.
8. Pyo, J. (2018). Investigating dictionary use and learning behavior of Korean university students in digital environments. *ReCALL*, 30(3), 314–330.
<https://doi.org/10.1017/S0958344018000023>
9. Rets, I., & Rogaten, J. (2020). Dictionary apps and learner autonomy: Insights from EFL students. *Computer Assisted Language Learning*, 33(7), 715–739.
<https://doi.org/10.1080/09588221.2019.1585887>
10. Zhang, Y. (2023). A comparative study of online dictionaries in mobile-assisted vocabulary learning. *Journal of Educational Technology & Society*, 26(1), 55–69.